

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

નીરજ મુંજાલ અને અન્યો

વિરુદ્ધ

અતુલ ગ્રોવર માઈનોર અને અન્ય

૦૫/૦૫/૨૦૦૫

[એન. સંતોશ હેગડે અને એસ. બી. સિંઘા, ન્યાયમૂર્તિઓ]

મધ્યસ્થી અને સમાધાન કાયદો, ૧૯૯૬:કલમો ૨૧ અને ૮૫-
મધ્યસ્થતાની કાર્યવાહીની શરૂઆત-જોગવાઈને ૨૬ કરવાની અસર-તારીખના
આદેશ દ્વારા નિયુક્ત મધ્યસ્થી-પક્ષોએ ૧૯૯૬ના અધિનિયમ-ક્ષેત્રના આધારે
ન તો સ્વીકાર કર્યો અને ન તો કાર્યવાહી કરી, ૧૯૪૦ના અધિનિયમની

જોગવાઈઓ કાર્યવાહીનું સંચાલન કરશે-ઉચ્ચ અદાલત ૧૯૪૦ના અધિનિયમની કલમો ૩૦ અને ૩૩ હેઠળ ગુણદોષ-મધ્યસ્થતા અધિનિયમ, ૧૯૪૦-કલમો ૩૦ અને ૩૩-રેઝ-જુડિકાટી-ગ્રાહક સંરક્ષણ અધિનિયમ, ૧૯૮૬ હેઠળ વાંધાઓને ધ્યાનમાં લેશે.

રાષ્ટ્રીય ગ્રાહક વિવાદ નિવારણ આયોગ સમક્ષ દાખલ કરવામાં આવેલી ફરિયાદમાં, રાષ્ટ્રીય આયોગે પક્ષકારોની વિનંતી પર વિવાદને મધ્યસ્થી દ્વારા સર્વસંમતિથી ચુકાદા માટે મોકલ્યો હતો.મધ્યસ્થીની નિમણૂક ૧૯/૫/૧૯૯૫ ના આદેશ દ્વારા કરવામાં આવી હતી.ચુકાદો ૧૯/૧૦/૧૯૯૬ ના રોજ આપવામાં આવ્યો હતો.રાષ્ટ્રીય આયોગે આ ચુકાદો સ્વીકાર્યો હતો.અરજદારોએ સુપ્રીમ કોર્ટમાં અપીલ દાખલ કરી હતી.અદાલતે તેના તારીખના ૧૬/૦૧/૨૦૦૩ ના આદેશ દ્વારા એવું માન્યું હતું કે કમિશનએ ફરિયાદનો નિર્ણય પુરાવાના આધારે કરવો જરૂરી છે, મધ્યસ્થીને મોકલીને નહીં.જો કે, કોર્ટે અવલોકન કર્યું હતું કે "મધ્યસ્થી અને સમાધાન અધિનિયમ, ૧૯૮૬ ની જોગવાઈઓ હેઠળ ચુકાદાને લાગુ કરવા માટે પ્રતિવાદી માટે તે ખુલ્લું રહેશે.પ્રતિવાદીએ ફાંસી માટે અરજી દાખલ કરી હતી.અરજદારે વાંધો ઉઠાવ્યો હતો.ઉચ્ચ ન્યાયાલયના એકલ ન્યાયાધીશે આ આધાર પર વાંધાઓને નકારી કાઢ્યા હતા કે સર્વોચ્ચ અદાલતે તેના ૧૬/૦૧/૨૦૦૩ ના આદેશમાં ચુકાદાને પડકારવાની સ્વતંત્રતા આપી નથી.એવું પણ જોવામાં આવ્યું હતું કે મધ્યસ્થી

અને સમાધાન અધિનિયમ, ૧૯૯૬ ૧૯/૧૦/૧૯૯૬ ના રોજ પસાર કરવામાં આવ્યો હોવાથી તે લાગુ થશે.અપીલ પર, હાઈકોર્ટની ડિવિઝન બેન્ચે પક્ષકારોને ૧૮/૦૧/૨૦૦૩ ના આદેશની સ્પષ્ટતા માંગવાનો નિર્દેશ આપ્યો હતો.નારાજ થયેલા અરજદારોએ હાલની અપીલ દાખલ કરી છે.

અપીલને મંજૂરી આપવી અને આ બાબતને ઉચ્ચ અદાલતમાં મોકલવી, કોર્ટે

ઠરાવ્યું હતુ:૧.૧.જ્યારે અન્ય કાયદાની જોગવાઈઓ લાગુ થાય છે ત્યારે કાયદાની અદાલતને કોઈ બાબતને એક કાયદા દ્વારા સંચાલિત કરવાનો નિર્દેશ આપવાનો કોઈ અધિકારક્ષેત્ર નથી.આ અદાલતે પક્ષકારોને માત્ર ઉપરોક્ત ચુકાદાને લાગુ કરવા માટે નિર્દેશ આપ્યો હતો, જેનો અર્થ એ થશે કે તે કાયદા અનુસાર લાગુ થવો જોઈએ.જો દાવા ના પક્ષકારને મધ્યસ્થી અધિનિયમ, ૧૯૪૦ની શરતોમાં ચુકાદા પર સવાલ ઉઠાવવાનો અધિકાર હોય, તો કોઈ પણ અદાલત પાસે તેને તેનાથી વંચિત રાખવાનો જરૂરી અધિકારક્ષેત્ર નથી.[૧૬-૭]

સ્કાયપેક કુરિયર્સ લિમિટેડ વગેરે વિરુદ્ધ ટાટા કેમિકલ્સ લિમિટેડ વગેરે, [૨૦૦૦] ૫ એસ. સી. સી. ૨૬૪, પર આધાર રાખ્યો હતો.

૧.૨.તે એવો કેસ નથી કે જ્યાં પક્ષકારોએ સ્વીકાર કર્યો હોય અથવા મધ્યસ્થી અને સમાધાન અધિનિયમ, ૧૯૯૬ મધ્યસ્થતાની કાર્યવાહીનું સંચાલન કરશે તેના આધારે કાર્યવાહી કરી હોય.સ્વીકાર્યું છે કે આ સંદર્ભ ૧૯૯૬ના અધિનિયમના અમલમાં આવતા પહેલા આપવામાં આવ્યો હતો. ૧૯૪૦ના કાયદામાં સમાવિષ્ટ જોગવાઈઓ ચુકાદામાંથી ઉદભવેલી કાર્યવાહીનું સંચાલન કરશે, ૧૯૯૬ના કાયદાનું નહીં. ૧૯૯૬ના કાયદાનો સંદર્ભ આ અદાલત તરફથી એક અજાણતા હતી.હાઈ કોર્ટના સિંગલ જજ દ્વારા એવું ઠેરવવું પણ યોગ્ય નહોતું કે આ કોર્ટ દ્વારા ચુકાદાને પડકારવાની કોઈ પરવાનગી આપવામાં આવી ન હોવાથી, અપીલકર્તાઓ ૧૯૪૦ના અધિનિયમ હેઠળ ઉપલબ્ધ ઉપાયોનો લાભ લઈ શકતા નથી.

[૧૬-સી; ૧૮-એફ, જી]

૨. તે વિવાદમાં નથી કે ૧૯૪૦ના અધિનિયમ અને ૧૯૯૬ના અધિનિયમની લાગુતા અંગેના પ્રશ્નમાં આ અદાલત અથવા હાઈકોર્ટની ડિવિઝન બેન્ચ દ્વારા ચર્ચા કરવામાં આવી નથી.આ અદાલતનો તારીખ ૨૫/૦૭/૨૦૦૩ નો આદેશ અપીલકર્તાઓ માટે ફરીથી આ અદાલતનો સંપર્ક કરવા માટે અવરોધ નહીં બને; ખાસ કરીને એ હકીકતને ધ્યાનમાં રાખીને કે ડિવિઝન બેન્ચે પોતે આ પ્રશ્નમાં જવાનો ઇનકાર કર્યો છે અને પક્ષકારોને સ્પષ્ટતા માટે આ અદાલત સમક્ષ

અરજી દાખલ કરવા કહ્યું છે.આ પ્રકારની પરિસ્થિતિમાં રેઝ-જુડિકેટાનો સિદ્ધાંત લાગુ પડે છે એમ ન કહી શકાય.

[૧૮-એચ; ૧૯-એ]

મિલ્કફૂડ લિમિટેડ વિરુદ્ધ જીએમસી આઈસ્ક્રીમ (પી) લિમિટેડ, [૨૦૦૪] ૭ એસસીસી ૨૮૮ અને યુપી. સ્ટેટ સુગર કોર્પોરેશન લિમિટેડ વિરુદ્ધ જૈન કન્સ્ટ્રક્શન કંપની અને અન્ય, [૨૦૦૪] ૭ એસ. સી. સી. ૩૩૨ પર આધાર રાખ્યો હતો.

થાઈસેન સ્ટાલ્યુનિયન જીએમબીએચ વિરુદ્ધ સ્ટીલ ઓથોરિટી ઓફ ઈન્ડિયા લિમિટેડ, [૧૯૯૯] ૯ એસ.સી.સી. ૩૩૪ અને ફ્યુરેસ્ટ ડે લોસન લિમિટેડ વિરુદ્ધ જિંદાલ એક્સપોર્ટ્સ લિમિટેડ, (૨૦૦૧) ૬ એસ.સી.સી. ૩૫૬ નો ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે.

૩. ઉચ્ચ અદાલત ૧૯૪૦ના કાયદાની કલમ ૩૦ અને ૩૩ હેઠળ અપીલકર્તાઓના વાંધાઓને તેની પોતાની યોગ્યતા પર જરૂરી નિર્ધારણ ધરાવતી બેન્ચ દ્વારા ધ્યાનમાં લેશે.[૧૯-સી]

શકુંતલા દેવી વિરુદ્ધ કનિલા અને અન્યો, (૨૦૦૫) ૪ સ્કેલ ૨૧, નો ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે.

સિવિલ અપીલેટ જ્યુરિસડિક્શન:સિવિલ અપીલ નંબર ૩૧૦૦/૨૦૦૫.

એફ. એ. ઓ. (ઓએસ) નંબર ૧૭૭/૨૦૦૪ માં દિલ્લી હાઈકોર્ટના ૮/૨/૨૦૦૫ ના ચુકાદા અને આદેશમાંથી.

અપીલકર્તાઓ માટે તેમની સાથે કે. ટી. એસ. તુલસી, ઋષિ મલ્હોત્રા અને પ્રેમ મલ્હોત્રા.

પ્રતિવાદીઓ માટે એસ. વી. દેશપાંડે.

કોર્ટનો ચુકાદો આમના દ્વારા આપવામાં આવ્યો હતો

એસ. બી. સિન્હા, જે. લીવ મંજૂર.

આ અપીલ એફ. એ. ઓ. (ઓ. એસ.) નંબર ૧૭૭/૨૦૦૪ માં દિલ્લી હાઈકોર્ટની ડિવિઝન બેન્ચ દ્વારા પસાર કરાયેલા ૮/૨/૨૦૦૫ ના ચુકાદા અને

આદેશ સામે નિર્દેશિત કરવામાં આવી છે, જેમાં અને તે હેઠળ અહીંના પક્ષકારોને સિવિલ અપીલ નંબર ૧૯૨૦/૧૯૯૭ માં પસાર કરાયેલા ૧૬/૦૧/૨૦૦૩ ના આદેશની સ્પષ્ટતા મેળવવા માટે આ અદાલતનો સંપર્ક કરવા કહેવામાં આવ્યું હતું, જે નીચેની અસરથી છે:

"અહીં પ્રતિવાદીએ સેવામાં ખામી માટે અપીલકર્તાઓ પાસેથી વળતરની વસૂલાત માટે રાષ્ટ્રીય ગ્રાહક વિવાદ નિવારણ આયોગ, નવી દિલ્હી (ટૂંકમાં 'આયોગ') સમક્ષ ફરિયાદ દાખલ કરી હતી. એવું જણાય છે કે જ્યારે આ બાબત આયોગ સમક્ષ આવી ત્યારે અપીલકર્તા અને પ્રતિવાદી મધ્યસ્થી દ્વારા સર્વસંમતિથી નિર્ણય લેવા માટે સંમત થયા હતા. પરિણામે, પંચે/આરબીટ્રેટરએ આ બાબતને મધ્યસ્થતા માટે હાઈકોર્ટના નિવૃત્ત ન્યાયાધીશને મોકલી હતી. તે વિવાદિત નથી કે મધ્યસ્થીએ એવોર્ડ આપ્યો હતો અને તે કમિશનને મોકલવામાં આવ્યો હતો. આયોગે, ચુકાદાની દ્રષ્ટિએ પ્રતિવાદીની ફરિયાદનો નિર્ણય કર્યો. નારાજ, અપીલકર્તાઓએ આ અપીલને પ્રાધાન્ય આપ્યું છે.

અમે પક્ષકારો માટે વિદ્વાન વકીલને સાંભળ્યા છે અને અમારો મત છે કે આ કેસ સ્કાયપેક ફુરિયર્સ લિમિટેડ વિરુદ્ધ ટાટા

કેમિકલ્સ લિમિટેડમાં આ અદાલતના નિર્ણય દ્વારા આવરી લેવામાં આવ્યો છે, જે [૨૦૦૦] ૫ એસ.સી.સી.૨૯૪ માં નોંધવામાં આવ્યો હતો, જેમાં એવું માનવામાં આવ્યું હતું કે ફરિયાદ દાખલ કરવામાં આવી હતી.ગ્રાહક સુરક્ષા અધિનિયમની કલમ ૨૨ હેઠળ કમિશનને પુરાવા, દસ્તાવેજો અને પક્ષકારોના સંબંધિત કેસ અનુસાર નિર્ણય લેવાની જરૂર છે, જેમાં તેની સમક્ષ રજૂ કરાયેલ રજૂઆતનો સમાવેશ થાય છે, અને એવોર્ડ આપીને મધ્યસ્થીને આ બાબત મોકલીને નહીં.ઉપરોક્ત નિર્ણયને ધ્યાનમાં રાખીને, આ અપીલ મંજૂર થવાને પાત્ર છે.પરિણામે, પડકાર હેઠળના ચુકાદાને રદ કરવામાં આવે છે.અપીલની મંજૂરી છે.ખર્ચ અંગે કોઈ ઓર્ડર આપવામાં આવશે નહીં.

અમે સ્પષ્ટ કરી શકીએ છીએ કે મધ્યસ્થી અને સમાધાન અધિનિયમ, ૧૯૯૬ ની જોગવાઈઓ હેઠળ ચુકાદાને લાગુ કરવા માટે પ્રતિવાદી માટે તે ખુલ્લું રહેશે.અપીલકર્તાઓ દ્વારા જમા કરાયેલી કોઈપણ રકમ તેમને તાત્કાલિક પરત કરવામાં આવશે.

આ બાબતની મૂળભૂત હકીકત વિવાદમાં નથી.

અહીં અપીલકર્તા નંબર ૨ અને ૩ દિલ્હી સ્ટોક એક્સચેન્જ લિમિટેડમાં સ્ટોક બ્રોકર્સ તરીકે કામ કરતા હતા અને સિક્યોરિટીઝ કોન્ટ્રાક્ટ રેગ્યુલેશન્સ એક્ટ, ૧૯૫૬ હેઠળ ઘડવામાં આવેલા નિયમો અને પેટા કાયદાઓ દ્વારા સંચાલિત હતા.પ્રથમ પ્રતિવાદીના પિતા શ્રી રમેશ ગ્રોવર દ્વારા અપીલકર્તાઓ દ્વારા શેરમાં વેપાર કરવાના સંબંધમાં, જેના પરિણામે તેમણે તેમની માતા શ્રીમતી અમીતા ગ્રોવર દ્વારા રાષ્ટ્રીય ગ્રાહક વિવાદ નિવારણ આયોગમાં ફરિયાદ દાખલ કરી હતી, જેને ફરિયાદ નંબર ૧૨૯/૨૦૦૪ તરીકે ચિહ્નિત કરવામાં આવી હતી.પક્ષકારોની વિનંતી પર વિવાદને મધ્યસ્થી દ્વારા સર્વસંમતિથી ચુકાદા માટે મોકલવામાં આવ્યો હતો, જેમાં દિલ્હી હાઈકોર્ટના ભૂતપૂર્વ ન્યાયાધીશ શ્રી અવધ બિહારી રોહતગીની તારીખ ૧૯/૫/૧૯૯૫ ના આદેશની દ્રષ્ટિએ એકમાત્ર મધ્યસ્થી તરીકે નિમણૂક કરવામાં આવી હતી.તેમણે ૧૯/૮/૯૬ ના રોજ ચુકાદો આપ્યો હતો.આ ચુકાદો રાષ્ટ્રીય આયોગ દ્વારા ૨૩/૧૦/૧૯૯૬ ના આદેશ દ્વારા સ્વીકારવામાં આવ્યો હતો, જેમાં આ અદાલત સમક્ષ અપીલકર્તાઓ દ્વારા સુધારાની પૂછપરછ કરવામાં આવી હતી.૧૬/૦૧/૨૦૦૩ ના આદેશને કારણે, અહીં અપીલકર્તાઓ દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી અપીલને એ આધાર પર મંજૂરી આપવામાં આવી હતી કે તેમાંથી ઉદ્ભવતા કાયદાનો પ્રશ્ન સ્કાયપેક કુરિયર્સ લિમિટેડ વગેરે વિરુદ્ધ ટાટા કેમિકલ્સ લિમિટેડ વગેરે, [૨૦૦૦] ૫ એસ.સી.સી.૨૯૪ માં આ અદાલતના ચુકાદા દ્વારા આવરી લેવામાં આવ્યો છે.જો

કે, આ અદાલતે એવા નિર્દેશો જારી કર્યા છે જેની અહીં અગાઉ નોંધ લેવામાં આવી છે.

અહીં પ્રતિવાદીઓએ એક અમલ અરજી દાખલ કરી હતી જેમાં ૫/૨/૨૦૦૩ ના આદેશ દ્વારા જમીનું વોરંટ જારી કરવામાં આવ્યું હતું. અહીં અપીલકર્તાઓએ ૨૧/૪/૨૦૦૩ પર દિલ્લી હાઈકોર્ટ સમક્ષ ચુકાદાના સંદર્ભમાં તેમના વાંધા દાખલ કર્યા હતા.

સિવિલ અપીલ નંબર ૧૯૨૦/૧૯૯૭ માં ઇન્ટરલોક્યુટરી અરજી આઈ.એ. નંબર ૪ છે, જે ઉપરોક્ત આદેશની તારીખ ૧૬/૦૧/૨૦૦૩ ની સ્પષ્ટતા માટે છે, જે અપીલકર્તાઓ દ્વારા આ અદાલતમાં દાખલ કરવામાં આવી હતી, પરંતુ ૨૫/૦૭/૨૦૦૩ ના આદેશના સંદર્ભમાં એવું અવલોકન કરવામાં આવ્યું હતું કે તેમાં કોઈ આદેશ પસાર કરવાની જરૂર નથી.

ઉચ્ચ ન્યાયાલયના વિદ્વાન એકલ ન્યાયાધીશે અહીં અપીલકર્તાઓ દ્વારા દાખલ કરાયેલા ચુકાદા સામેના વાંધાઓને સમર્થનપાત્ર ન હોવાનું કહીને, અન્ય બાબતોની સાથે, એ આધાર પર નકારી કાઢ્યા હતા કે આ અદાલતે તેના તારીખના ૧૬/૦૧/૨૦૦૩ ના આદેશમાં તેમને ૧૯૪૦ અધિનિયમની કલમ ૩૦ અને ૩૩ હેઠળ અથવા ૧૯૯૬ અધિનિયમ હેઠળ અરજી/વાંધા દાખલ

કરીને એકમાત્ર મધ્યસ્થીના ચુકાદાને પડકારવાની કોઈ સ્વતંત્રતા આપી નથી. જો કે, એવું પણ અવલોકન કરવામાં આવ્યું હતું કે ૧૯૯૬ના કાયદાના અમલીકરણ પછી મધ્યસ્થી દ્વારા ૧૯/૮/૧૯૯૬ તારીખનો આર્બિટ્રેશન એવોર્ડ પસાર કરવામાં આવ્યો હોવાથી, ૧૯૯૬નો કાયદો લાગુ થશે. ડિવિઝન બેન્ચ સમક્ષ અહીં અપીલકર્તાઓ દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી અપીલ પર, વિવાદિત આદેશ પસાર કરવામાં આવ્યો હતો.

અપીલકર્તાઓ વતી હાજર રહેલા વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલ શ્રી કે. ટી. એસ. તુલસીએ આ અપીલના સમર્થનમાં એક ટૂંકો પ્રશ્ન ઉઠાવ્યો છે. વિદ્વાન વકીલ દલીલ કરશે કે ૧૯૯૬ના કાયદાની કલમ ૨૧ને ધ્યાનમાં રાખીને ૧૯/૫/૧૯૯૫ના આદેશ દ્વારા વિવાદ મધ્યસ્થીને મોકલવામાં આવ્યો હતો તે હકીકતને ધ્યાનમાં રાખીને, ૧૯૪૦ના કાયદાની જોગવાઈઓ લાગુ થશે. આ માટે *મિલ્કફૂડ લિમિટેડ વિરુદ્ધ જીએમસી આઈસ્ક્રીમ (પી) લિમિટેડ*, [૨૦૦૪] ૭ એસસીસી ૨૮૮ પર મજબૂત નિર્ભરતા મૂકવામાં આવી છે.

બીજી તરફ પ્રતિવાદી વતી હાજર રહેલા વિદ્વાન વકીલ શ્રી એસ. વી. દેશપાંડે દલીલ કરશે કે ૧૯૯૬નો કાયદો ૨૨મી ઓગસ્ટ, ૧૯૯૬ના રોજ અમલમાં આવ્યો હતો અને ૧૯મી ઓગસ્ટ, ૧૯૯૬ના રોજ પસાર કરવામાં આવ્યો હોવાથી તેની પર સવાલ ઉઠાવવાની માંગ કરવામાં આવી હતી,

૧૯૯૬નો કાયદો લાગુ થશે.આ દલીલના સમર્થનમાં વિદ્વાન વકીલે *થાઈસેન સ્ટાલ્યુનિયન જી. એમ. બી. એચ. વિરુદ્ધ સ્ટીલ ઓથોરિટી ઓફ ઈન્ડિયા લિમિટેડ*, [૧૯૯૯] ૯ એસ. સી. સી. ૩૩૪ અને *ફ્યુરેસ્ટ ડે લૉસન લિમિટેડ વિરુદ્ધ જિંદાલ એક્સપોર્ટ્સ લિમિટેડ*, [૨૦૦૧] ૬ એસ. સી. સી. ૩૫૬ કેસમાં આ અદાલતના નિર્ણયો પર આધાર રાખ્યો હતો.

વિદ્વાન વકીલ દલીલ કરશે કે કોઈ પણ સંજોગોમાં, તેમના દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી સ્પષ્ટતા માટેની અરજી.આ અદાલત દ્વારા રદ કરવામાં આવી હોવાથી, આ અપીલ જાળવવા યોગ્ય નથી.

૧૯૯૬ના કાયદાની કલમ ૨૧ અને ૮૫ નીચે મુજબની છે:

"૨૧.મધ્યસ્થી કાર્યવાહીની શરૂઆત.પક્ષકારો દ્વારા અન્યથા સંમત ન થાય ત્યાં સુધી, કોઈ ચોક્કસ વિવાદના સંદર્ભમાં લવાઈની કાર્યવાહી તે તારીખે શરૂ થાય છે કે જેના પર પ્રતિવાદી દ્વારા તે વિવાદને લવાઈમાં મોકલવાની વિનંતી પ્રાપ્ત થાય છે.

"૮૫.નિરસન અને અપવાદ.(૧) આર્બિટ્રેશન (પ્રોટોકોલ અને કન્વેન્શન) એક્ટ, ૧૯૩૭ (૧૯૩૭નો ૬), આર્બિટ્રેશન એક્ટ,

૧૯૪૦ (૧૯૪૦નો ૧૦) અને ફોરેન એવોર્સ (રેકગ્રિશન એન્ડ એન્ફોર્સમેન્ટ) એક્ટ, ૧૯૬૧ (૧૯૬૧નો ૪૫) આથી રદ કરવામાં આવે છે.

(૨) આવા રદ કરવા છતાં, –

(એ) આ અધિનિયમ અમલમાં આવ્યો તે પહેલાં શરૂ થયેલી લવાદ કાર્યવાહીના સંબંધમાં ઉપરોક્ત અધિનિયમોની જોગવાઈઓ લાગુ પડશે, સિવાય કે પક્ષો દ્વારા અન્યથા સંમતિ આપવામાં આવે, પરંતુ આ અધિનિયમ લવાદ કાર્યવાહીના સંબંધમાં લાગુ થશે, જે આ અધિનિયમ અમલમાં આવ્યો તે દિવસે અથવા પછી શરૂ થઈ હતી.

(બી) ઉપરોક્ત કાયદાઓ હેઠળ બનાવેલા તમામ નિયમો અને પ્રકાશિત સૂચનાઓ, જે હદ સુધી તેઓ આ અધિનિયમના પ્રતિકૂળ નથી, તે અનુક્રમે આ અધિનિયમ હેઠળ બનાવવામાં આવ્યા હોવાનું અથવા જારી કરવામાં આવ્યા હોવાનું માનવામાં આવશે.

તે એવો કેસ નથી કે જેમાં પક્ષકારોએ સ્વીકાર કર્યો હોય અથવા તેના આધારે કાર્યવાહી કરી હોય કે ૧૯૯૬નો કાયદો મધ્યસ્થતાની કાર્યવાહીનું સંચાલન કરશે.આ સંદર્ભ ૧૯૯૬નો કાયદો અમલમાં આવે તે પહેલાં સ્વીકારવામાં આવ્યો હતો. સિવિલ અપીલ નંબર ૧૯૨૦/૧૯૯૭ માં આ અદાલત સમક્ષ પ્રશ્ન એ હતો કે શું રાષ્ટ્રીય ગ્રાહક વિવાદ નિવારણ આયોગને પક્ષકારોની સંમતિથી અથવા અન્યથા વિવાદને મધ્યસ્થી ટ્રિબ્યુનલમાં મોકલવાનો અધિકારક્ષેત્ર છે કે કેમ.સ્કાયપાક કુરિયર્સ લિમિટેડ (ઉપરોક્ત) માં આ અદાલતના નિર્ણયને ધ્યાનમાં રાખીને એવું માનવામાં આવ્યું હતું કે તેનો આવો કોઈ અધિકારક્ષેત્ર નથી.આ દરમિયાન, જોકે, પંચ સમક્ષના પક્ષકારો મધ્યસ્થીને આવા સંદર્ભ માટે સંમત થયા હોવાથી, મધ્યસ્થીએ સંદર્ભમાં પ્રવેશ કર્યો હતો અને ચુકાદો પસાર કર્યો હતો; આ અદાલતે પક્ષકારોને ઉપરોક્ત ચુકાદાનો અમલ કરવાની મંજૂરી આપી હતી.આ અદાલત પાસે નિર્દેશ આપવાનો કોઈ અધિકારક્ષેત્ર ન હતો કે એવોર્ડ ૧૯૯૬ના કાયદાની જોગવાઈઓના સંદર્ભમાં લાગુ થવો જોઈએ જે લાગુ પડતો ન હતો.આ અદાલત પણ પક્ષકારોને એવા ઉપાયથી વંચિત રાખી શકી ન હોત જે અન્યથા કાયદામાં તેમના માટે ઉપલબ્ધ હોય.એ વાત સાચી છે કે જ્યારે સિવિલ અપીલ નંબર ૧૯૨૦/૧૯૯૭ માં આઈ. એ. નંબર ૪ હોવાથી અપીલકર્તાઓ દ્વારા આવી અરજી દાખલ કરવામાં આવી હતી ત્યારે આ અદાલતે કોઈ આદેશ પસાર કર્યો ન હતો, પરંતુ તે જ કરવાની

જરૂર નહોતી કારણ કે પક્ષકારો ઉચ્ચ અદાલત સમક્ષ ઉપરોક્ત પ્રશ્ન ઉઠાવવા માટે સ્વતંત્ર હતા.

જ્યારે અન્ય કાયદાની જોગવાઈઓ લાગુ થાય છે ત્યારે કાયદાની અદાલતને કોઈ બાબતને એક કાયદા દ્વારા સંચાલિત કરવાનો નિર્દેશ આપવાનો કોઈ અધિકારક્ષેત્ર નથી. આ અદાલતે પક્ષકારોને માત્ર ઉપરોક્ત ચુકાદાને લાગુ કરવા માટે નિર્દેશ આપ્યો હતો, જેનો અર્થ એ થશે કે તે કાયદા અનુસાર લાગુ થવો જોઈએ. જો દાવાના પક્ષકારને ૧૯૪૦ના કાયદાની દ્રષ્ટિએ ચુકાદા પર સવાલ ઉઠાવવાનો અધિકાર હોય, તો કોઈ પણ અદાલતને તેને તેનાથી વંચિત રાખવાનો જરૂરી અધિકારક્ષેત્ર નથી.

થાઈસેન સ્ટાલ્યુનિયન જી. એમ. બી. એચ. (ઉપરોક્ત) અને ફ્યુરેસ્ટ ડે લોસન લિમિટેડ (ઉપરોક્ત) માં આ અદાલતના નિર્ણયો, જેના પર શ્રી દેશપાંડેએ આધાર રાખ્યો હતો, તેને મિલ્કકૂડ લિમિટેડ (ઉપરોક્ત) માં આ અદાલતની ૩-ન્યાયાધીશની ખંડપીઠે ધ્યાનમાં લીધા હતા. આ અદાલતે મોટી સંખ્યામાં નિર્ણયોને ધ્યાનમાં લીધા પછી અવલોકન કર્યું:

"૪૫."આબિટ્રેશન કાર્યવાહીની શરૂઆત "અને" આબિટ્રેટર સમક્ષ કાર્યવાહીની શરૂઆત "એ બે અલગ અલગ અભિવ્યક્તિઓ છે અને તેનો અલગ અલગ અર્થ થાય છે.

૪૬. આબિટ્રેશનની સૂચના અથવા આબિટ્રેશનની શરૂઆતનો અર્થ સમાન ન હોઈ શકે, કારણ કે વિવિધ હેતુઓ માટે આબિટ્રેશનની શરૂઆત માટે વિવિધ તારીખો નિર્દિષ્ટ કરી શકાય છે.જે બાબત મહત્વની છે તે સંદર્ભ છે જેમાં અભિવ્યક્તિઓનો ઉપયોગ કરવામાં આવે છે.આબિટ્રેશન એક્ટ, ૧૯૪૦ ના પ્રકરણ ૨ ની દ્રષ્ટિએ ડિફોલ્ટ નિમણૂક કરવાની દિશામાં આબિટ્રેશનની સૂચના એ પ્રથમ આવશ્યક પગલું છે.જો કે તે સમયે કોઈ વ્યક્તિ અથવા વ્યક્તિઓના જૂથ પર વિવાદમાં રહેલી બાબતો નક્કી કરવા માટે કોઈ સત્તા સોંપવામાં આવી ન હતી, તેમ છતાં અમારા માટે આ શબ્દના વ્યવહાર અર્થને ધ્યાનમાં લેવાની જરૂર નથી કારણ કે ઉપરોક્ત અભિવ્યક્તિનો ઉપયોગ ચોક્કસ હેતુ માટે કરવામાં આવ્યો છે, જેમાં તેના માટે જરૂરી વૈધાનિક પ્રક્રિયાઓને અનુસરવાનો હેતુ પણ સામેલ છે.જો ૧૯૪૦ના કાયદાની જોગવાઈઓ લાગુ પડે છે, તો મધ્યસ્થીની નિમણૂક માટેની પ્રક્રિયા ૧૯૯૬ના કાયદા હેઠળ અનુસરવાની પ્રક્રિયા કરતાં અલગ હશે.

૧૯૯૬ના કાયદાની કલમ ૨૧માં સમાવિષ્ટ જોગવાઈઓને ધ્યાનમાં રાખીને અને "આર્બિટ્રેશનની શરૂઆત" અભિવ્યક્તિને આપવામાં આવેલા સામાન્ય અર્થને પણ ધ્યાનમાં રાખીને, જે ચોક્કસ હેતુ માટે આર્બિટ્રેશનની સૂચના સાથે શરૂ થાય છે, તેનું અર્થઘટન કરવું જરૂરી છે, જે એક અધિનિયમ અથવા અન્ય હેઠળની પ્રક્રિયાના સંદર્ભમાં નિર્ણાયક હશે જેનું પાલન કરવું જરૂરી છે.તે માત્ર તે મર્યાદિત અર્થમાં જ અભિવ્યક્તિ "આર્બિટ્રેશનની શરૂઆત" ક્વા "આર્બિટ્રેશનની સૂચના" મહત્વ ધારણ કરે છે ".

થાઈસેન સ્ટાલ્યુનિયન જી. એમ. બી. એચ. (ઉપરોક્ત) અને ફ્યુરેસ્ટ ડે લોસન લિમિટેડ (ઉપરોક્ત) વિદેશી ચુકાદાના અમલીકરણ સાથે સંબંધિત હતા અને વધુમાં નોંધ્યું હતું કે થાઈસેન સ્ટાલ્યુનિયન જી. એમ. બી. એચ. અને ફ્યુરેસ્ટ ડે લોસન લિમિટેડ (ઉપરોક્ત) એ નોંધ્યું હતું કે ભૂતપૂર્વ પોતે આ દરખાસ્ત માટે એક સત્તા છે કે સ્થાનિક લવાદની કાર્યવાહીના સંબંધમાં, તેની શરૂઆત વિનંતી/નોટિસની સેવા સાથે સુસંગત રહેશે, એમ ધારવામાં આવ્યું હતું:

"૭૦.૧૯૯૬ના કાયદાની કલમ ૮૫ ૧૯૪૦ના કાયદાને રદ કરે છે.
કલમ ૮૫ ની પેટા-કલમ (૨) બિન-અવરોધ કલમની જોગવાઈ

કરે છે.ઉપરોક્ત પેટા-કલમની કલમ (એ) બચત કલમની જોગવાઈ કરે છે જેમાં જણાવવામાં આવ્યું છે કે ઉપરોક્ત કાયદાઓની જોગવાઈઓ મધ્યસ્થ કાર્યવાહીના સંબંધમાં લાગુ થશે જે ઉપરોક્ત કાયદો અમલમાં આવ્યો તે પહેલાં શરૂ થઈ હતી.આમ, ૧૯૯૬ના અધિનિયમના અમલમાં આવતા પહેલા જે મધ્યસ્થી કાર્યવાહી શરૂ કરવામાં આવી હતી તે સાચવવામાં આવે છે અને ૧૯૯૬ના અધિનિયમની જોગવાઈઓ મધ્યસ્થી કાર્યવાહીના સંબંધમાં લાગુ થશે જે ઉપરોક્ત અધિનિયમના અમલમાં આવ્યા પછી અથવા તે પછી શરૂ થઈ હતી.ઉપરોક્ત મર્યાદિત હેતુ માટે પણ, ૧૯૯૬ના કાયદાના હેતુ માટે મધ્યસ્થી કાર્યવાહી શરૂ કરવાનો અર્થ શું છે તે શોધવું જરૂરી છે, જેના માટે પણ કલમ ૨૧ના સંદર્ભની જરૂરિયાત ઊભી થશે.અદાલતે ૨૬ કરવાની અને અપવાદની કલમોનું એવી રીતે અર્થઘટન કરવાનું છે કે જેથી તેનો વ્યવહારિક અને હેતુપૂર્ણ અર્થ આપી શકાય.તે કહેવું એક બાબત છે કે મધ્યસ્થતાની કાર્યવાહીની શરૂઆત દરેક કેસની હકીકતો પર આધારિત છે કારણ કે તે પક્ષો વચ્ચેના કરારને આધિન રહેશે.તે કહેવાની બીજી બાબત એ પણ છે કે "આર્બિટ્રેશન કાર્યવાહીની શરૂઆત" શબ્દનો ઉપયોગ જે સંદર્ભમાં કરવામાં આવે છે તેને ધ્યાનમાં રાખીને તેને સમજવું આવશ્યક છે; પરંતુ તે કહેવું

સંપૂર્ણપણે અલગ બાબત હશે કે આબિટ્રેશન કાર્યવાહી માત્ર નોટિસ જારી કરવા પર મર્યાદાના હેતુ માટે શરૂ થાય છે અને અન્ય કોઈ હેતુ માટે નહીં. કાયદો એવું નથી કહેતો. કેસ-કાયદાઓ પણ એવું સૂચન કરતા નથી. તેનાથી વિપરીત, શેઝીના બાંધકામોથી શરૂ કરીને આ ક્ષેત્રમાં કાર્યરત આ અદાલતના નિર્ણયો એ અસરને અનુરૂપ છે કે કાયદાની કલમ ૮૫ (૨) (એ) ના અર્થઘટનના હેતુ માટે કલમ ૨૧ નો આશરો લેવો આવશ્યક છે. અહીં અગાઉ ઉલ્લેખિત આ અદાલતના નિર્ણયોથી અલગ થવાનું કોઈ કારણ નથી, ભલે બે મંતવ્યો શક્ય હોય.

તેમાં પ્રાપ્ત થતી હકીકતની પરિસ્થિતિને ધ્યાનમાં રાખીને આ અદાલતે ચુકાદો આપ્યો હતો કે ૧૯૪૦નો કાયદો લાગુ થશે, ૧૯૯૬નો કાયદો નહીં.

મિલ્કફૂડ લિમિટેડ (ઉપરોક્ત) નો ચુકાદો આ બેન્ચ એ તે પછી યુ. પી. સ્ટેટ સુગર કોર્પોરેશન લિમિટેડ વિરુદ્ધ જૈન કન્સ્ટ્રક્શન કંપની અને અન્ય, [૨૦૦૪] ૭ એસ. સી. સી. ૩૩૨ ના કેસમાં અનુસરેલો.

તેથી અમારો સ્પષ્ટ અભિપ્રાય છે કે ૧૯૪૦ના કાયદામાં સમાવિષ્ટ જોગવાઈઓ ચુકાદામાંથી ઉદભવતી કાર્યવાહીનું સંચાલન કરશે, ૧૯૯૬ના

કાયદાનું નહીં. ૧૯૯૬ના કાયદાનો સંદર્ભ આ અદાલત તરફથી માત્ર અજાણતા હતો.આ ચુકાદાને પડકારવા માટે આ અદાલત દ્વારા કોઈ રજા આપવામાં આવી ન હોવાથી, અપીલકર્તાઓ ૧૯૪૦ના કાયદા હેઠળ પૂરા પાડવામાં આવેલા ઉપાયો મેળવી શક્યા ન હતા તેવું ઉચ્ચ અદાલતના વિદ્વાન એકલ ન્યાયાધીશે પણ જણાવ્યું હતું તે સાચું નહોતું.

તે વિવાદમાં નથી કે ૧૯૪૦ના અધિનિયમ અને ૧૯૯૬ના અધિનિયમની લાગુ થવાના સંદર્ભમાં આ અદાલત અથવા હાઈકોર્ટની ડિવિઝન બેંચ દ્વારા પ્રશ્ન કરવામાં આવ્યો નથી.અમારા મતે, ૨૫/૦૭/૨૦૦૩ તારીખનો આ અદાલતનો આદેશ, અપીલકર્તાઓ માટે ફરીથી આ અદાલતનો સંપર્ક કરવા માટે અવરોધ નહીં બને; ખાસ કરીને એ હકીકતને ધ્યાનમાં રાખીને કે ડિવિઝન બેંચે પોતે આ પ્રશ્નમાં જવાનો ઇનકાર કર્યો છે અને પક્ષકારોને સ્પષ્ટતા માટે આ અદાલત સમક્ષ અરજી દાખલ કરવા કહ્યું છે.આ પ્રકારની પરિસ્થિતિમાં રેસ જુડિકેટના સિદ્ધાંતને લાગુ પાડી શકાય તેવું ન કહી શકાય.

શકુંતલા દેવી વિરુદ્ધ કમલા અને અન્યો, [૨૦૦૫] ૪ સ્કેલ ૨૧ માં આ અદાલતે સ્પષ્ટપણે કાયદો નિર્ધારિત કર્યો છે કે રેઝ જુડિકેટના સિદ્ધાંતમાં કેટલાક અપવાદો છે, જેમાંથી એક એવો કેસ હશે જ્યાં અદાલત દ્વારા મેળવેલ અગાઉની ઘોષણા હાલના કાયદાની વિરુદ્ધ હોવાનું સાબિત થાય છે.

ઉપરોક્ત કારણોસર, આ અપીલ સફળ થાય છે જેને મંજૂરી આપવામાં આવે છે અને ૧૯૪૦ના કાયદાની કલમ ૩૦ અને ૩૩ હેઠળ અપીલકર્તાઓના વાંધાઓને તેના પોતાના ગુણદોષ પર જરૂરી નિર્ધારણ ધરાવતી બેન્ચ દ્વારા વિચારણા માટે આ બાબત હાઈકોર્ટને મોકલવામાં આવે છે.પક્ષોને તેમનો ખર્ચ જાતે ઉઠાવવાનો નિર્દેશ આપવામાં આવે છે.

આર. પી.

અપીલને મંજૂરી આપવામાં આવી.

This judgment has been translated using AI Tool – SUVAS.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.